

EDUARDA BERKLAVA AICINĀJUMS LATVIEŠIEM PAPILDINĀT LKP RINDAS: KĀDA RAKSTA ATSKAŅAS

Notikumi, par kuriem stāsta publicētie dokumenti, risinājās tieši pirms 50 gadiem – 1959. gada pirmajā pusē.

Dokumenti atspoguļo Eduarda Berklava – tolaik Latvijas PSR Ministru padomes priekšsēdētāja vietnieka un LKP CK biroja locekļa – raksta laikrakstā “Rīgas Balss” (sk. dokumentu nr. 1) atskaņas Maskavā un Rīgā. Vērtējumi, kurus izpelnījās minētais raksts PSKP CK un LKP CK, bija, var teikt, pat krasi atšķirīgi. Varētu likties, ka rakstā nav nekā, kas runātu pretī padomju komunistiskās ideoloģijas dogmām. Tajā uzsvēta PSKP vadošā loma sabiedrībā, atzīmēti gūtie panākumi ekonomikā un kultūrā un izteikts aicinājums visiem iedzīvotājiem vēl aktīvāk iesaistīties komunisma celtniecībā, stājoties kompartijas un komjaunatnes biedru rindās. Kāpēc tad tieši šis raksts izraisīja kritiku no PSKP CK puses?

Atbilde uz šo jautājumu ir vienkārša. Partijas funkcionāri Maskavā saskatīja E. Berklava rakstā tiešus uzbrukumus PSKP Statūtiem, kuros bija stingri noteikta individuāla pieeja uzņemšanai kompartijas rindās vienīgi ar partijas pirmorganizāciju starpniecību. Vēršoties pie “labākajiem ļaudīm” pāri kompartijas pirmorganizāciju galvām, E. Berklavs faktiski apšaubīja PSKP “īstenoto līniju” (sk. dokumentu nr. 3). Turklāt PSKP Statūtos bija sniegts kompartijas definējums, saskaņā ar kuru komunisti ir strādnieku šķiras, darba zemniecības un tautas inteligences avangards. Pēc raksta “Saruna no sirds” varēja spriest, ka daudzi no šī avangarda tomēr ir palikuši ārpus kompartijas rindām. Visi šie momenti tika uzsvērti PSKP CK atbildīgo darbinieku dienesta ziņojumos (sk. dokumentus nr. 2, 3). Tomēr izteiktā kritika nebija tik bargā, kā varētu gaidīt. To var izskaidrot ar vairākiem faktoriem. Pirmkārt, stāvoklis LKP un Latvijas PSR kopumā atšķirībā no citām savienotajām republikām neizraisīja Maskavā nekādas bažas. Pēc PSKP CK vadošo darbinieku pārlicības, te viss ir bijis kārtībā. Otrkārt, vienīgie pārmetumi, ko līdz tam izteica no PSKP CK sūtītās daudzās komisijas, bija tieši “vietējo kadru” (latviešu) trūkums vadošajos amatos. To apliecināja arī 1959. gada aprīlī PSKP CK Transporta nodaļas komisija, kura savā noslēguma ziņojumā uzsvēra, ka Latvijas dzelzceļā trūkst nacionālo kadru.¹ Treškārt, E. Berklavs un viņa darbība līdz tam bija baudījusi PSKP CK labvēlību un augstu novērtējumu. Pastāvēja pat uzskats, ka būtu lietderīgi pārceļt viņu uz Maskavu “lielās Centrālās komitejas” aparātā.²

Atgriežoties pie raksta “Saruna no sirds”, Maskava apmierinājās ar to, ka šis jautājums tika pārrunāts ar LKP CK sekretāriem Jāni Kalnbērziņu un Vili Krūmiņu, arī LKP CK biroja sēdē apsprieda E. Berklava rakstu, pieņemot attiecīgu lēmumu (sk. dokumentu nr. 4). Galu galā 1959. gada 12. jūnijā šis jautājums tika noņemts no uzskaites PSKP CK. Maskava uzskatīja, ka E. Berklava raksta lieta ir atrisināta. Un vairs pie tās neatgriezās.

Pavisam citāda situācija ar rakstu “Saruna no sirds” veidojās Rīgā. Vēl ilgu laiku te to izmantoja kā ieroci cīņai ar E. Berklavu un nacionālkomunistiem kopumā.

Šis raksts ne velti ir tapis tieši 1959. gada sākumā. Šajā laikā nacionālkomunisti pilnā mērā izprata, ka viņu iniciēto pasākumu – latviešu valodas un kultūras attīstība, migrācijas ierobežošana, republikai nepieciešamo ražotņu attīstības veicināšana u.c. – veiksmīgai īstenošanai nepietiek ar attiecīgu lēmumu pieņemšanu, ir nepieciešams plašāks atbalsts uz vietām, pirmkārt jau partijas pirmorganizācijās (sk. dokumentu nr. 8). Vislielākā neapmierinātība bija vērojama no nelatviešu puses, kuriem bija divu gadu laikā jāapgūst latviešu valoda un kuriem bija apgrūtināta radnieku pārcelšanās uz dzīvi Latvijā. Latviešu īpatsvars LKP rindās tolaik tikai nedaudz pārsniedza trešdaļu, tāpēc pilnīgi loģisks šķiet E. Berklava aicinājums pirmām kārtām jau latviešiem aktīvāk papildināt komunistu un komjauniešu (kā topošo komunistu) rindas. Tikai tādā veidā nacionālkomunisti varēja paplašināt savu atbalstītāju loku. Tas viņiem bija vitāli svarīgi, jo neapmierināto skaits arvien pieauga.

E. Berklava raksts tapis pēc ilgām pārdomām un sarunām ar līdzgaitniekiem. Viņš lieliski apzinājās, ka, pirmkārt, ar to tiek pārkāpti PSKP Statūti (svētums visiem komunistiem) un, otrkārt, aicinājums tiek adresēts latviešiem, kā to arī pareizi izprata lasītāji. Tādā veidā tika pārkāpta viena no svarīgākajām padomju ideoloģijas dogmām, uz kurām balstījās kompartijas darbība, – proletāriskais internacionālisms. Vispirms autors gribēja šo rakstu publicēt “Cīņā” un aiznesa to šī laikraksta atbildīgajam redaktoram Pāvelam Pizānam, kurš pat uzrakstīja atsaukumi. Tomēr P. Pizāns atteicās to publicēt “Cīņā”,³ jo, būdams jau ilgu laiku (no 1952. gada) Latvijas kompartijas centrālā laikraksta atbildīgais redaktors, lieliski apzinājās, kādu reakciju izsauks E. Berklava publikācija. Kaut pašam draudošās nepatīkšanas apzinājās arī “Sarunas no sirds” autors, viņš publicēja to laikrakstā “Rīgas Balss”, ar kura redaktoru Osvaldu Darbiņu viņam bija visai draudzīgas attiecības.

Diemžēl situācija 1959. gadā veidojās tā, ka, neraugoties uz to, ka E. Berklavam LKP vadībā bija domubiedri, kuri ne vien atbalstīja viņa iniciētos lēmumus, bet paši centās palielināt latviešu lomu Latvijas kompartijā un Latvijas PSR pārvaldē, tomēr viņu

starpā nevaldīja vienotība, daudzus atbaidīja E. Berklava asais, dažkārt nesavaldīgais raksturs. Latvijas PSR Ministru padomes priekšsēdētājs Vilis Lācis 1959. gada 20. jūnija LKP CK biroja sēdē šo stāvokli precīzi raksturoja šādi: “Tas noveda pie tā, ka tai vietā, lai saliedētu, konsolidētu un ietu visiem kopā vienotā frontē uz kopēju mērķi, tagad sanācis ne tā un [tas] nesis milzīgu kaitējumu.”⁴ Lai gan teiktais attiecās uz visiem LKP CK biroja locekļiem (ieskaitot LKP CK ideoloģisko sekretāru Arvīdu Pelši), to pilnā mērā var reducēt uz nacionālkomunistiem. Tieši viņu vienotības trūkums, kurš redzami izpaudās LKP CK 1959. gada 7.–8. jūlija slēgtajā plēnumā, ļāva galu galā A. Pelšem gūt virsroku cīņā par varu, kaut gan praktiski visi šī plēnuma lēmumā minētie trūkumi, ko pārmeta LKP CK vadībai, tieši attiecās uz viņa kā ideoloģiskā sekretāra pārraugāmo sfēru. Ne pēdējo lomu cīņā LKP CK vadībā nospēlēja arī E. Berklava raksts “Saruna no sirds” (sk. dokumentus nr. 6, 7).

* * *

Publicēto materiālu vidū ir dokumenti no Latvijas Valsts arhīva (turpmāk – LVA) un Krievijas Valsts jaunāko laiku vēstures arhīva (turpmāk – KVJLVA). Minētais Krievijas arhīvs Maskavā, neraugoties uz to, ka pašlaik tas ir atvērts ārvalstu pētniekiem, joprojām ir faktiski slēgts, jo atslēpenota ir tikai neliela daļa no tur glabātiem PSKP Centrālās komitejas materiāliem. Tur glabājas PSKP CK materiāli par laikposmu no 1953. gada līdz 1991. gadam.

Maskavā tapušie dokumenti ir publicēti pilnībā. LKP CK materiāli ir publicēti fragmentāri, trūkstošās vietas atzīmētas ar diviem punktiem kvadrātiekāvēs [...]. Dokumentu tekstā kvadrātiekāvēs ir ievietoti vārdi, kuri palīdz precīzāk izprast izteikto domu. Kā pirmais dokuments ir ievietots E. Berklava raksts “Saruna no sirds” laikrakstā “Rīgas Balss”, kura izsaukto rezonansi atspoguļo publicētie dokumenti.

¹ LVA, PA-101. f., 22. apr., 48.a l., 107. lp.

² Turpat, 102. lp.

³ Sīkāk sk. P. Pizāna uzstāšanos LKP CK biroja 1959. gada 20. jūnija sēdē: LVA, PA-101. f., 22. apr., 48.a l., 189. lp.

⁴ LVA, PA-101. f., 22. apr., 48.a l., 124. lp.

Nr. 1

**Latvijas PSR Ministru padomes priekšsēdētāja vietnieka
LKP CK biroja locekļa E. Berklava¹ raksts "Saruna no sirds"
laikrakstā "Rīgas Balss"²**

1959. gada 25. februāris

Meklējot padomu, kā atrisināt vienu vai otru sasāpējušu problēmu, pārbaudot savu ieceru pareizību un cenšoties izraudzīt vispiemērotākos kadrus atbildīgam darbam, man pēdējā laikā bijusi iespēja personīgās sarunās pilnīgi atklāti dalīties domās ar diezgan paprāvu skaitu mūsu labāko ļaužu no dažādām ražošanas, kultūras, veselības aizsardzības un citām nozarēm. Sakarā ar VĻKJS un LĻKJS četrdesmitās gadadienas atzīmēšanu daudz esmu runājis arī ar jaunatni mācību iestādēs, darba vietās.

Mani sarunu biedri bija dažādu profesiju un dažādu tautību pārstāvji. Viņu vidū bija komunisti, komjaunieši un bezpartejiskie. Starp tiem bija ļaudis, ko es pats pazinu vai kas man bija ieteikti kā labākie no labākajiem savā nozarē, ļaudis, kā saka, ar gaišām galvām un zelta rokām, nepagurstoši jaunā meklētāji, principiāli un pašizliedzīgi.

Tā kā mūsu sarunas nebija privāta rakstura, tad nolēmu par tām un par dažādām šo sarunu izraisītām pārdomām atklāti pastāstīt.

Man likās divaini, kāpēc, neraugoties uz to, ka, jo sevišķi pēdējā laikā, partijā un komjaunatnē iestājies liels skaits labāko latviešu, krievu un citu tautību darba cilvēku, manu sarunu biedru – visādā ziņā jauku un vērtīgu cilvēku, it īpaši latviešu vidū ir vēl daudzi, kas atkarībā no vecuma nav ne komjaunatnes, ne partijas biedri.

Līdzīgs stāvoklis ir arī vairākās skolās. Ne mazums labu, dažreiz pat labāko skolēnu atturas iestāties komjaunatnē.

Glūži labi saprotu, ka padomju, saimnieciskajā un kultūras darbā var strādāt arī bezpartejiskais un ka ne jau visiem godīgiem pilsoņiem jābūt komjauniešiem vai komunistiem, un šo sarunu neuzsāku, lai kādu no šiem ļaudīm pierunātu iesniegt lūgumu par uzņemšanu komjaunatnē vai partijā.

Es jautāju sarunās un jautāju arī tagad šiem ļaudīm: vai jūs ticat marksisma-ļeņinisma ideoloģijai, tās cildenumam, neatvairāmībai un neuzvaramībai? Vai jūs ticat padomju varas taisnīgumam un priekšrocībām? Sakiet pavisam atklāti! Lielākā daļa bez kavēšanās, bet daži pēc neilgām pārdomām man atbildēja – "jā". Kā gan arī varētu būt cita atbilde! Par to varēja varbūt vēl šaubīties līdz Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas uzvarai, kad marksisms-ļeņinisms pastāvēja

* Slīpā šriftā izceltas tās vietas, kas bija pasvītrotas ar zīmuli raksta kopijā (krievu valodā), kura tika pievienota publicētiem PSKP CK dokumentiem. – Sk.: KVJLVA, 5. f., 31. apr., 37., 38. lp.

kā mācība, kā zinātne, bet nebija šīs mācības praktiska piepildījuma. Vajadzēja vienkārši ticēt. Bet tagad? Tagad taču ir šīs mācības praktisks piepildījums.

Ik gadus tūkstošiem delegāciju un ekskursantu no dažādām ārvalstīm apmeklēja Padomju Savienību un aizbrauc, pārliecinājušies, ka viss, ko buržuāzija savās mājās saka par mums, ir salti meli, ka **pastāv*** milzīga un varena, brīva un bagāta Padomju valsts. Marksisma-ļeņinisma mācība ir ieguvusi pārliecinošu apstiprinājumu, tā realizēta mūsu dzīves īstenībā.

Bet tā ir tikai jautājuma viena puse. Otra puse ir tā, ka šī mācība nav aprobežojusies ar savu piepildīšanos tikai Padomju Savienībā vien. Tā neatvairāmi iet savu uzvaras ceļu. Šodien dzīvē ir pierādījies, ka revolucionārais pasaules uzskats — marksisms-ļeņinisms ir **vienīgi** pareizā ideoloģija, kas sagrauj visas citas. Vienīgi šī ideoloģija ir pastāvīga un dzīvot spējīga. Lūdzu, padomājiet paši kaut vai par šādu faktu: sākumā revolucionārais pasaules uzskats ieguva savu, tam laikam atbilstošu piepildījumu tikai uz īsu laiku, tikai vienā pilsētā uz zemeslodes – Parīzē “Parīzes Komūnas” formā, pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas – jau veselā milzīgā valstī, kas aizņēma un aizņēma 1/6 daļu no zemeslodes, bet tagad – tagad sociālistiskās valstis jau izveidojušas veselu pasaules sistēmu, kurā dzīvo pāri par 900 miljoniem iedzīvotāju.

Vai tad tā nav vispārliecinošākā valoda par šīs mācības neuzvaramību, par drīzu kapitālisma bojā eju visā pasaule? Vai tad par to neliecina tas, ka vienīgi mēs spējam sakaut par neuzvaramu izslavēto hitleriešu armiju? Vai par to neliecina tas, ka mēs radījām pirmo atomelektrostaciju, pirmo reaktīvo pasažieru lidmašīnu, pirmos zemes mākslīgos pavadoņus, varenākās starpkontinentālās raķetes, pirmo mākslīgo planētu utt.? Vai par to neliecina pasaulē varenākie ražošanas kāpināšanas tempi, vai par to neliecina tautas apspriestie un XXI kongresā apstiprinātie grandiozie pasākumi nākamajā septiņgadē?

Tāda ir patiesība neatkarīgi no tā, kā katram tā patīk. Lūk, te arī ir tas varenais faktors, kas visas pasaules darbaļaudīm dod jaunus spēkus, kas spārno tālākam lidojumam. Tas ir faktors, kas nāves agonijā liek trakot visas pasaules imperiālistiem.

Ir taču pavisam dabiski, ka godīgie cilvēki visā pasaulē šodien spriež apmēram tā:

ja jau proletariāts Krievijā varēja salauzt carismu un buržuāzijas varu, ko turklāt vēl atbalstīja visas pasaules imperiālisti, pie kam **toreiz** pasaulē vēl nebija nevienas sociālistiskas valsts, tad kāpēc to nevar paveikt šodien jebkurā citā zemē, kad blakus pastāv vesela sociālistisko valstu sistēma;

* Treknā šriftā dotas laikrakstā publicētajā rakstā izceltās vietas.

ja jau uz visādā ziņā atpalikušās cara Krievijas bāzes varēja uzcelt sociālismu un to pašreiz sekmīgi ceļ vēl daudzās citās zemēs, tad kāpēc to nevar un nedrīkst arī citur;

ja jau lielā Ķīnas tauta varēja nokratīt imperiālistu jūgu un uzsākt strauju un neapturamu gājienu uz sociālismu, ja šo jūgu nokratīja puse no Korejas, Vjetnamas, ja koloniālo jūgu salauza un par patstāvīgu valsti kļuva Indija, tad kāpēc to nespēt un nedarīt visām citām apspiestajām koloniālajām tautām?!

Tādus secinājumus diktē katra cilvēka veselais prāts. Lūk, kāpēc ar tik lielu spēku attīstās tautu atbrīvošanās kustība, kāpēc arvien varenāka kļūst revolucionāra kustība visās kapitālistiskajās valstīs, kāpēc, pateicoties Padomju Savienības paraugam, pārējo sociālistisko zemju tautas ar lielu entuziasmu ceļ sev jaunu dzīvi.

Šajā apstākļi arī ir mūsu uzvaras milzīgā starptautiskā nozīme, visas pasaules revolucionarizējošais spēks. Taisni tāpēc jau arī "Auro-ras" zalvēs pasaules buržuāzija sadzirdēja savas nāves iezvanišanu. Mēs šodien sakām: jā, kungi buržuji, tā nu tas ir, un neviens nespēj un nevēlas jūs glābt.

Šādi jautājuma nostādnei mani sarunu biedri piekrita. Viņi atzina, ka marksisms-ļeņinisms kā ideoloģija un padomju vara kā valsts pārvaldīšanas forma ir cildenas un vēsturiski nosacītas.

Bet tālāk? Kāpēc tad daudzi no labākajiem, čaklākajiem, izglītōtākajiem nav to cīnītāju kodola sastāvā, nav komjaunatnē, partijā, kas iemieso marksisma-ļeņinisma idejas?

Varbūt jums kas nepatīk mūsu ikdienā? Varbūt jums iedvēš šaubas tie trūkumi, kādi vēl ir mūsu dzīvē, vai arī agrāk pieļautās kļūdas? Varbūt uzņēmuma vai iestādes kolektīvā, kurā jūs strādājat vai mācāties, kā arī partijas vai komjaunatnes pirmorganizācijā jūs esat saskatījuši atsevišķus cilvēkus, kas nevar būt par paraugu ne darbā, ne sadzīvē? Varbūt jūs uzskatāt, ka viens otrs no mums neatbilst Ļeņina tipa vadītājam?

Tā kā mūsu sarunas, es atkārtāju, bija atklātas un mēs pilnīgi viens otram uzticējamies, es visos gadījumos saņēmu apmēram šādu atbildi: *"Jā, taisni tas ir tas, kas mani līdz šim ir atturējis meklēt ceļu uz partiju, uz komjaunatni."*

Bet kas tad noliedz visu to? Kas tad saka, ka šādu trūkumu nav mūsu dzīvē? Partija saka – ir. Bet ir taču arī milzīgi sasniegumi. Svarīgi ir padomāt, **kāpēc** šie trūkumi radušies. Vai pie tā vainīga padomju vara, vainīga partija? Vai tad tieši partija visiem spēkiem necenšas cīnīties pret šiem trūkumiem, neaicina to darīt katram godīgam cilvēkam?

Jūs netīcat, ka ir iespējams šos trūkumus novērst? Gribat nogaidīt, noskatīties no malas? Bet ko nogaidīt? Cik ilgi noskatīties no malas?

Ja jūs piederat vēl pie tiem – tagad jau gandrīz uz rokas pirkstiem saskaitāmiem, kurus mulšina aizjūras kara bungu rībināšana un kuri spriež, ka “nevarot zināt, kā tas beigsies”, tad man viss saprotams.

Bet pret šādu varbūtību visi mani sarunu biedri kategoriski iebilda: *“Ai, nē! Es nepiederu pie tādiem, tam es esmu par saprātīgu.”*

Es nešaubijos un nešaubos par šo iebildumu patiesīgumu, jo savus sarunu biedrus vērtēju pietiekami augstu. *Bet ko un kāpēc tad gaidāt?*

Te parasti mūsu sarunā iestājas pagara pauze. Pēc tās man parasti atbildēja tā: “Zināt, es nemaz tā īsti par to nebiju padomājis, nekad tā tieši sev nebiju to jautājis, laikam būšu kļūdījies, nepareizi domājis, jums taisnība.”

Jā, patiesi, cienījamie draugi, jūs esat kļūdījušies! Ja jūs arī paši sevi patiesi uzskatāt par labu jaunieci, kas grib un prot strādāt, mācīties un uzvesties, ja jūs gribat, lai klase un skola, kurā jūs mācāties, būtu pati labākā visā rajonā, pilsētā, republikā un pat visā Padomju Savienībā, tad zināt, ka tieši to vēlas arī komjaunatne un partija. Ja, mīļais, labais jaunieci, tu vēlies, lai rūpnīca, kurā tu strādā, ražotu vēl vairāk un tikai augstas kvalitātes produkciju, lai tajā būtu gaiši, silti, tīri, tad zini, ka tieši to grib arī komjaunatne un partija. Ja tu vēlies, lai mūsu vidū nebūtu neviena huligāna, zagļa vai izlaidīga jaunieša, tad zini – tieši to vēlas arī komjaunatne un partija. Ja nu tas tev ir skaidrs, tad kur ir tava vieta? Vai to jauno cīnītāju kodolā, kas cīnās par šiem mērķiem, jaunatnes priekšpulkā – komjaunatnē vai ārpus tās? *Padomā un izlem!*

Ja tu, priekšzīmīgais Latvijas strādnieks, skolotājs, ārsts, kolhoznieks, lauksaimniecības, rūpniecības, celtniecības vai transporta speciālists, zinātniskais darbinieks, rakstnieks vai mākslinieks, uzskati sevi par progresīvu cilvēku, ja neesi aizmirsis un tev ir dārgas latviešu tautas slavenās revolucionārās un demokrātiskās tradīcijas, ja tu vēlies, lai visi tavi kolēģi būtu labi, lai rajonā, pilsētā, Padomju valstī, kurā tu strādā un dzīvo, būtu viss skaists un priekšzīmīgs, ja tu vēlies, lai mūsu Dzimtene būtu visstiprākā, visbagātākā valsts pasaulē, tad zini, ka to grib arī partija. Ja tu vēlies, lai drīzāk tiktu novērsti visi trūkumi mūsu dzīvē un nekad vairs neatkārtotos pielaidās kļūdas, zini un ticī – tā ir arī partijas karstākā vēlēšanās. Partijai nemaz nav cita svarīgāka uzdevuma kā sasniegt to, lai mēs visi varētu dzīvot vēl labāk, lai paši kļūtu vēl labāki. Un, ja nu tu redzi, ka tava kolektīva partijas organizācijā ir tāds, kas nevar būt par kārtīgu cilvēka paraugu, tad nevērtē taču pēc tā partiju. Kad partiju no līdzīgiem cilvēkiem varēs ātrāk attīrīt, kad ātrāk likvidēsīm trūkumus, kad būs vairāk garantijas, ka mazāk pielaidīsīm kļūdas, – vai tad, ja tu, sevi par kārtīgu, priekšzīmīgu cilvēku uzskatīdams un tāds patiesi būdams, būsi partijā, atrotīsi piedurknes un pieliksi visus spēkus un

zināšanas, lai novērstu visus trūkumus, vai ja stāvēsi sāņus? Atbilde šeit ir tikai viena.

Dārgais biedri, tici, ka par šo jautājumu esmu runājis no visas sirds, jo vēlu tev un mums visiem tikai labu. *Man liekas, ka mūs šķiris pārpratums.*

Tu vienkārši nebiji, kā nākas, padomājis. Padomā par savu vietu dzīvē! Saprotams, partija arī bez tevis sasniegs sprasto mērķi, jo tā vadās no vispareizākās un viszinātniskākās ideoloģijas, to atbalsta visplašākās darbaļaužu masas, un arī tu līdz šim to jau esi darījis. Bet mūsu gaita uz priekšu būs vēl ātrāka, ja visi labākie, arī latviešu tautas labākie dēli un meitas, atradīsies cīnītāju avangardā – komjaunatnē, partijā. Sniedz roku, mēs tevi gaidām!

*Es zinu partijas svarīgos norādījumus un nekad neesmu gribējis teikt, ka galvenokārt svarīgs ir partijas un komjaunatnes organizācijas skaitliskais sastāvs. Tieši pretēji – vienmēr esmu domājis, ka ļaunāk ir pārsteigties uzņemt partijā vai komjaunatnē kaut vienu tādu, kas ar savu darbu un uzvešanos kompromitē tās, nekā uzņemt piecus kārtīgus, priekšzīmīgus cilvēkus ar novēlošanos. Es vairākkārt šeit pasvītroju, ka runa ir par tiem, kas ar savu darbu un uzvešanos ir visiem citiem paraugs. Visiem ir jāzina, ka nevienu nelūdz **iestāties komjaunatnē un partijā, bet ka šis gods, šī uzticība ir jānopelna ar teicamu darbu un priekšzīmīgu personisko dzīvi.***

Arī mums – partijas un komjaunatnes biedriem ir par ko padomāt. Vai esam izdarījuši visus nepieciešamos secinājumus no PSKP XX kongresa lēmumiem par ļeņinisko partijas dzīves normu atjaunošanu un attīstību, kuri tik spīdoši tika iemiesoti PSKP XXI kongresa darbā un lēmumos? Vai mēs paši esam ar tiem, kas to pelnījuši, atklāti, no visas sirds parunājuši par šo jautājumu, vai mēs esam viņiem parādījuši uzticēšanos, piedāvājot savu ieteikumu? *Vērtējot cilvēku, nemeklēsim pilnīgu ideālu, jo tādi mēs neesam arī paši. Saskaņosim galveno: vai šis cilvēks ar savu darbu un uzvedību var būt citiem par paraugu, vai viņš grib un var kalpot tautai, un vai viņš ir un būs arī turpmāk vienmēr uzticīgs partijai un padomju varai.*

Atteiksimies no vispārējiem spriedelējumiem par vajadzību uzņemt labākos strādniekus, inženierus, radošo inteliģenci partijā un komjaunatnē. Ar praktisku darbu parādīsim savu iniciatīvu, sniegsim palīdzīgu biedra un drauga roku jaunajam biedram, lai viņš nešaubītos, ka mēs viņu gaidām ar tīru sirdi, lai viņš ar mums justos labi. Tas būs visu mūsu un mūsu kopējās lietas interesēs.

Rīgas Balss. – 1959. – 25. februāris. – Nr. 47.

¹ Eduards Berklavs (1914–2004) – Latvijas PSR Ministru padomes priekšsēdētāja vietnieks. Šo amatu viņš ieņēma arī 1954.–1956. gadā. Bija arī Latvijas kompartijas Rīgas pilsētas komitejas sekretārs (1951–1954 un 1956–1958).

- ² “Rīgas Balss” – vakara laikraksts, iznāca no 1957. gada 1. oktobra. No 1959. gada līdz 1990. gadam Latvijas kompartijas Rīgas pilsētas komitejas un Rīgas Darbaļaužu (vēlāk – Tautas) deputātu padomes laikraksts. Iznāca latviešu un krievu valodā. 1959. gadā metiens bija 100 tūkst. eksemplāru (60 tūkst. – latviešu valodā, 40 tūkst. – krievu valodā). – LVA, PA-101. f., 22. apr., 50. l., 60. lp.

Nr. 2

PSKP CK Propagandas un aģitācijas savienotajās republikās nodaļas vadītāja L. Iljičova¹ un šīs nodaļas avižu sektora vadītāja S. Šackova dienesta ziņojums PSKP CK Savienoto republiku partijas orgānu nodaļas vadītājam P. Pigaļevam² ar 1959. gada 25. februārī laikrakstā “Rīgas Balss” publicētā E. Berklava raksta “Saruna no sirds” satura vērtējumu

1959. gada 13. martā

Laikrakstā “Rīgas Balss” 25. februārī publicēts Ministru padomes priekšsēdētāja vietnieka un Latvijas KP CK biroja locekļa b. Berklava raksts ar nosaukumu “Saruna no sirds”.³ Raksts, pēc mūsu uzskaitēm, ir politiski kļūdains un kaitīgs.

Pēc raksta satura labākie cilvēki – “ar gaišām galvām un zelta rokām, nepagurstoši jaunā meklētāji, principiāli un pašai dziedīgi” – atrodas ārpus partijas un komjaunatnes rindām un nevēlas stāties partijā un komjaunatnē. Autors noraizējies par šādu stāvokli un mēģina noskaidrot tā cēloņus, uzstādot šāda rakstura jautājumus:

“Vai jūs ticat marksisma-ļeņinisma ideoloģijai, tās cildenumam, neatvairāmībai un neuzvaramībai? Vai jūs ticat padomju varas taisnīgumam un priekšrocībām? Sakiet pavisam atklāti ..

Varbūt jums kas nepatīk mūsu ikdienā? Varbūt jums iedvēš šaubas tie trūkumi, kādi vēl ir mūsu dzīvē, vai arī agrāk pieļautās kļūdas? Varbūt uzņēmuma vai iestādes kolektīvā, kurā jūs strādājat vai mācāties, kā arī partijas vai komjaunatnes pirmorganizācijā jūs esat saskatījuši atsevišķus cilvēkus, kas nevar būt par paraugu ne darbā, ne sadzīvē? Varbūt jūs uzskatāt, ka viens otrs no mums neatbilst Ļeņina tipa vadītājam?”

Ar tamlīdzīgiem jautājumiem pretnostatot bezpartejiskos komunistiem, b. Berklavs paziņo: “Mūs šķīris pārpratums ..”

Viņš tālāk apgalvo, ka, jo ātrāk “visi labākie cilvēki” iestāsies partijā un komjaunatnē, jo drīzāk mēs attīrīsim partiju no necienīgiem cilvēkiem, pilnīgāk pārvarēsim trūkumus, mazāk pieļausim kļūdas.

Vēršoties pie bezpartejiskiem pāri partijas organizāciju galvām, b. Berklavs aicina: “Padomā par savu vietu dzīvē. Saprotams, partija arī bez tevis sasniegs sprauto mērķi .. Bet mūsu gaita uz priekšu būs

vēl ātrāka, ja visi labākie, arī latviešu tautas labākie dēli un meitas, atradīsies cīnītāju avangardā – komjaunatnē, partijā. Sniedz roku – mēs tevi gaidām.”

Uzskatām par mērķtiecīgu vērst Latvijas KP CK uzmanību uz kļūdaino b. Berklava uzstāšanos laikrakstā “Rīgas Balss”.

PSKP CK Propagandas un aģitācijas
savienotajās republikās
nodaļas vad.

L. Iljičovs (paraksts)

Avižu sektora vad.

S. Šackovs (paraksts)

KVJLVA, 5. f., 31. apr., 123. l., 39., 40. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

- ¹ Leonīds Iljičovs (1906–1990) – 1958.–1961. gadā PSKP CK Propagandas un aģitācijas (savienotajās republikās) nodaļas vadītājs. Vienlaikus (1956–1961) PSKP Centrālās revīzijas komisijas loceklis.
- ² Pāvels Pigaļevs (1911–?) – 1950.–1960. gadā PSKP CK Savienoto republiku partijas orgānu nodaļas vadītāja pirmais vietnieks un nodaļas vadītājs.
- ³ Sk. dokumentu nr. 1.

Nr. 3

**PSKP CK Savienoto republiku partijas orgānu nodaļas sektora
vadītāja M. Gavrilova un šīs nodaļas instruktora K. Ļebedeva
PSKP CK sekretāram A. Kiričenko¹ nosūtītais dienesta
ziņojums par 1959. gada 25. februārī laikrakstā publicētajā
E. Berklava rakstā “Saruna no sirds”² pieļautajām kļūdām**

1959. gada 13. marts

Vakara laikrakstā “Rīgas Balss” 1959. g. 25. februārī (nr. 47) publicēts liels raksts “Saruna no sirds”, kura parādīšanās izskaidrojumu nevar atrast.

*Raksta autors – Latvijas PSR Ministru padomes priekšsēdētāja vietn[ieks], CK biroja loceklis b. E. Berklavs ceļ trauksmi un cenšas tikt skaidrībā, kāpēc daudzi pirmrindas Latvijas cilvēki nestājas partijā un komjaunatnē.** It kā satraukts par to, viņš sarunājas ar šādiem cilvēkiem un uzdod viņiem šāda rakstura jautājumus: “Vai jūs ticat marksisma-ļeņinisma ideoloģijai, tās cildenumam, neatvairāmībai un neuzvaramībai? Vai jūs ticat padomju varas taisnīgumam un priekšrocībām?” Kā redzams, pats jautājuma raksturs izsauc dažādus skaidrojumus un sēj šaubas.

Tālāk autors jautā, kāpēc daudzi no labākajiem, enerģiskākajiem un izglītotākajiem cilvēkiem neatrodas avangardā, nav komjaunatnē vai partijā. “Varbūt jums kas nepatīk mūsu ikdienā? Varbūt jums

* Slīpā šriftā izceltas dokumentā ar zīmuli pasvītrotās vietas.

iedveš šaubas tie trūkumi, kādi vēl ir mūsu dzīvē..” u.tml. Uzbrūkot* saviem sarunu biedriem, autors vēlreiz taujā: “Jūs neticat, ka ir iespējams šos trūkumus novērst? Gribat nogaidīt, noskatīties no malas? Bet ko nogaidīt? Cik ilgi noskatīties no malas?”

Saskaņā ar autora vārdiem viņš zina “partijas svarīgākos norādījumus, un nekad neesmu gribējis teikt, ka galvenokārt svarīgs ir partijas un komjaunatnes organizācijas skaitliskais sastāvs”. Taču pretēji šim apgalvojumam rakstā pilnīgi noteikti ir ieturēta līnija uz bezierunu uzņemšanu partijā un komjaunatnē. Rakstā teikts: “Vērtējot cilvēku, nemeklēsim *pilnīgu* ideālu, jo tādi mēs neesam arī paši .. Atteiksimies no vispārējiem spriedelējumiem par vajadzību uzņemt labākos strādniekus, inženierus, radošo inteligenci partijā un komjaunatnē.” (!)

Vairākas reizes dažādās raksta vietās autors uzbāzīgi vērsas pie tiem, kuri šaubās, vai stāties partijā un komjaunatnē, ar aicinājumu: “Sniedz roku, mēs tevi gaidām!”

Samudžinātais b. E. Berklava raksts klaji runā pretī mūsu partijas īstenotajai līnijai attiecībā uz stingri individuālo atlasī PSKP, un pilnīgi nav saprotama tā trauksme, ko ceļ autors, pieprasot pēc būtības forsēt latviešu nacionalitātes pārstāvju uzņemšanu PSKP.

Īstenojot noteiktu līniju jautājumā par uzņemšanu partijā, kas ir pretrunā PSKP CK līnijai šajā jautājumā, autors maldina partijas un komjaunatnes aktīvu, ienes apjukumu pilnīgi skaidrās problēmās, izsauc nepareizus skaidrojumus. Tam nepieciešams piebilst, ka b. E. Berklavs pazīstams republikas aktīvam ne kā privātpersona, bet gan kā vadošs partijas darbinieks.

Mūsaprāt, laikraksts “Rīgas Balss” rīkojās nepareizi, publicējot savās slejās samudžināto un politiski nepareizo b. E. Berklava rakstu.

Par nopietniem trūkumiem laikraksta “Rīgas Balss” darbā 1958. gadā sarunā PSKP CK Savienoto republiku partijas orgānu nodaļā bija izteikti aizrādījumi Latvijas KP CK sekretāriem bb. Kalnbērziņam un Krūmiņam. Viņu uzmanība cita starpā bija vērstā uz to, ka laikraksts aizraujas ar notikumu viegliem aprakstiem un otršķirīga svarīguma jautājumiem, materiāls nereti tiek pasniegts uzbāzīgi, ar kļedzošiem virsrakstiem, ar atsevišķu mūsu dzīves nepilnību apsūkāšanu. Dažkārt laikrakstā nokļūst nepārdomāti, gadījuma rakstura un pat bezidejiski materiāli, kuri dezorientē lasītāju, izraisa tenkas. Toreiz viņiem tika ieteikts izskatīt šī laikraksta darbu. 1959. g. februārī Latvijas KP CK birojs apsprieda jautājumu “Par laikraksta “Rīgas Balss” redakcijas darbu”, norādīja uz trūkumiem un pieprasīja laikraksta redaktoram b. Darbiņam uzlabot laikraksta tematiku un saturu, pievēršot uzmanību galvenokārt publicētā materiāla idejiskam ievirzienam un politiskam asumam.³

* Oriģinālā – наступая.

Taču augstākminētā b. E. Berklava raksta parādīšanās laikraksta “Rīgas Balss” slejās jau pēc šī Latvijas KP CK lēmuma liecina par to, ka nepieciešamie secinājumi no šī lēmuma netika izdarīti.

Ar bb. Kalnbērziņu un Krūmiņu mēs pārrunājām b. E. Berklava raksta sakarā. Viņi paziņoja, ka tuvākajās dienās šis raksts kļūs par Latvijas KP CK biroja apspriešanas objektu.

Uzskatām par lietderīgu izteikt b. Kalnbērziņam aizrādījumu sakarā ar b. Berklava rakstu un vērst Latvijas KP CK uzmanību uz republikas laikrakstu partijas vadības uzlabošanas jautājumiem.

PSKP CK Savienoto republiku partijas
orgānu nodaļas sektora vad[ītājs] M. Gavrilovs (paraksts)

PSKP CK Savienoto republiku partijas
orgānu nodaļas instruktors Ļebedevs (paraksts)

KVJLVA, 5. f., 31. apr., 123. l., 35., 36. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

¹ A. Kiričenko (1908–1975) – 1957.–1960. gadā PSKP CK sekretārs.

² Sk. dokumentu nr. 1.

³ LKP CK birojs savā 1959. gada 17. februāra sēdē tiešām apsprieda laikraksta “Rīgas Balss” redakcijas darbu. Apspriešanas gaitā tika uzsvērti vairāki pozitīvi momenti laikraksta redakcijas darbā (materiāls tiek pasniegts īsi un saistoši, pakāpeniski nostiprinās saites ar lasītājiem, rakstu aktuālā problemātika u.c.), kā arī norādīts uz trūkumiem (pārāk daudz kritiska materiāla, jāpaplašina rakstu tematika u.c.). LKP CK pieņemtais lēmums bija labvēlīgs “Rīgas Balss” redakcijai. Līdzās norādījumiem “plaši propagandēt PSKP XXI kongresa materiālus un lēmumus, plašāk atspoguļot partijas komiteju darbu, cīnīties ar buržuāzisko ideoloģiju” bija atzīts, ka “nepieciešams palielināt honorārus un algu redakcijas darbiniekiem”, kā arī nodrošināt laikraksta izplatīšanu Rīgas apkārtnē. Šis lēmums, kā arī biroja sēdes materiāli 1959. gada 28. aprīlī tika nosūtīti PSKP CK. – LVA, PA-101. f., 22. apr., 23. l., 85.–87. lp.; 50. l., 60.–66. lp.

Nr. 4

LKP CK biroja lēmums par E. Berklava rakstu “Saruna no sirds” laikrakstā “Rīgas Balss”¹

1959. gada 14. aprīlis

[..]

5. p. Par b. E. Berklava rakstu “Parunāsim no sirds”²

/bb. Veselovs, Ozoliņš, Bisenieks, Ņikonovs, Pinksis, Saļejevs, Batovs, Berklavs, Pelše, Alatircevs, Lācis, Kalnbērziņš/

Apspriedis biedra E. Berklava rakstu “Parunāsim no sirds”, kas bija publicēts laikrakstos “Rīgas Balss” un “Padomju Jaunatne”, Latvijas KP CK birojs atzīmē, ka tādā veidā šo rakstu nevajadzēja publicēt presē.

Nepareizi ir tas, ka rakstā atklāti atzīts tāds fakts, it kā daudzi labākie republikas cilvēki, īpaši latviešu tautības, neiestājas partijā un komjaunatnē. Autors aicina viņus aktīvāk iestāties PSKP un VĻKJS rindās. Šādu jautājuma nostādni daži komunisti izskaidroja dažādi. Turklāt laikraksta “Rīgas Balss” redakcija, tulkojot rakstu no latviešu valodas krievu valodā, pielaida kļūdu, izkropļojot autora domu.

Latvijas KP CK birojs nolēmj:

1. Vērst b. E. Berklava uzmanību uz to, ka laikrakstā “Rīgas Balss” publicētais raksts “Parunāsim no sirds” nav veicinājis pareizu jautājuma par partijas un komjaunatnes rindu augšanu izpratni partijas organizācijās.

2. Turpmāk uzskatīt par lietderīgu apspriest Latvijas KP CK birojā biroja locekļu un locekļu kandidātu rakstus par svarīgiem principiāliem jautājumiem pirms to publicēšanas.

3. Aizrādīt laikraksta “Rīgas Balss” redakcijai /b. Darbiņam/, ka uzmanīgāk jātulko laikrakstā publicējamie raksti, nepieļaujot satura izkropļojumus.

4. Uzdot Latvijas KP CK sekretāram b. V. Krūmiņam uzrakstīt rakstu par partijas rindu augšanas tematu un publicēt to laikrakstos “Cīņa” un “Sovetskaja Latvija”.

[..]

LVA, PA-101. f., 22. apr., 34. l., 165. lp. Oriģināls.

¹ Sk. dokumentu nr. 1.

² Dokumentā kļūda. Raksta nosaukums ir “Saruna no sirds”. Kļūda ir izskaidrojama ar to, ka lēmums bija pieņemts krievu valodā (tur raksta nosaukums ir pareizs) un pēc tam pārtulkots latviešu valodā. – LVA, PA-101. f., 22. apr., 25. l., 125. lp.

Nr. 5

PSKP CK Savienoto republiku partijas orgānu nodaļas vadītāja P. Pigaļeva¹ dienesta ziņojums par E. Berklava raksta “Saruna no sirds”² apspriešanas rezultātiem

1959. gada 12. jūnijs

Latvijas PSR Ministru padomes priekšsēdētāja vietn[ieka], CK biroja locekļa b. E. Berklava rakstu “Saruna no sirds”, ko publicēja laikraksts “Rīgas Balss” 1959. g. 25. februārī, 1959. g. 14. aprīlī apsprieda Latvijas KP CK biroja sēdē.³ CK sekretāram b. Krūmiņam uzdots sakarā ar uzņemšanu PSKP rindās tuvākajā laikā uzstāties republikas presē ar īpašu rakstu. Nolemts turpmāk vadošo darbi-

nieku uzstāšanos laikrakstos par īpaši principiāliem jautājumiem iepriekš pārrunāt CK birojā.

Uzskatu, ka PSKP CK Savienoto republiku partijas orgānu nodaļas un PSKP CK Aģitācijas un propagandas nodaļas dienesta ziņojumus sakarā ar b. Berklava rakstu ir iespējams noņemt no kontroles.

PSKP CK Savienoto republiku
partijas orgānu nodaļas vad[ītāja]
vietn[ieks]

P. Pigaļevs (paraksts)

KVJLVA, 5. f., 31. apr., 123. l., 43. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

¹ Sk. 2. piezīmi pie dokumenta nr. 2.

² Sk. dokumentu nr. 1.

³ Sk. dokumentu nr. 4.

Nr. 6

Fragmenti no LKP CK biroja sēdes stenogrammas ar CK sekretāra A. Pelšes uzstāšanos par E. Berklava rakstu laikrakstā "Rīgas Balss"

1959. gada 20. jūnijs

[..] Mums vajag, tā kā Berklavs šeit šodien savā uzrunā neizvērtēja savu pozīciju, savu uzvedību, mums vajag pieņemt ļoti nopietnu pieeju šim jautājumam un nopietnus secinājumus izdarīt.

Vajag pateikt, ka te mēs esam vainīgi un stipri vainīgi, ka mēs savlaicīgi nepalabojām biedru Berklavu. Mēs dažreiz pieļāvām nolaidību, liberālismu, samierniecisku pozīciju dažkārt pieļāvām.* Tagad šo lietu vajag nopietni uzlabot.

Šeit, Jāni Eduardovič [Kalnbērziņš], es gribētu arī jums pateikt, ka pēdējā laikā mēs neredzam kaujiniecisku, principiālu pieeju jautājumu risināšanai.

Lūk, biedra Berklava raksts.¹ Esmu pārliecināts, ka jūs iekšēji nepiekrītat šim rakstam, bet pamēģiniet nepiekrīst Berklavam. Viņš ir ļoti uzstājīgs vīrs, un viņš argumentē [savu pozīciju]. Viņam ir šāds arguments: es tam nepiekrītu. Vajag, ja audzināt, tad man šķiet, ka ne ar tādu pieeju, [bet] kaut kā miermīlīgi, neapvainot. Tā nevar [riķoties] principiālu jautājumu risināšanā. Šeit mums visiem attiecībā vienam pret otru jābūt asākiem reizēm, lai tieši acīs pateiktu, ka mēs tam nepiekrītam. Tāpēc ka [citādi] tas noved pie kļūdām.

* LKP CK biroja sēdes stenogramma nav labota. Tulkojumā saglabāta oriģināla stila īpatnības.

Es domāju, ka mums šodien vajag izdarīt ļoti nopietnus secinājumus un ne tikai spriedelēšanas rakstura secinājumus. Es domāju, ka mums nepieciešams atzīt, ka mēs šinī svarīgākajā [nacionālo attiecību] jautājumā pieļāvām virkni nopietnu kļūdu, kuras vajag izlabot. Un turklāt nepieciešams izdarīt organizatoriskus secinājumus.² [..]

LVA, PA-101. f., 22. apr., 48.a l., 154., 155. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

¹ Domāts E. Berklava raksts "Saruna no sirds". Sk. dokumentu nr. 1.

² A. Pelše uzskatīja, ka E. Berklavu nekavējoties ir jāatbrīvo no LKP CK biroja locekļa pienākumu pildīšanas.

Nr. 7

Fragments no LKP CK pirmā sekretāra J. Kalnbērziņa referāta pēc LKP Centrālās komitejas VII slēgtā plēnuma stenogrammas

1959. gada 7. jūlijs

[..] Tāpat samiernieciski birojs piegāja PSKP CK dienesta ziņojuma apspriešanai sakarā ar politiski neizturēto, jucekliģo b. Berklava rakstu par partijas rindu izaugsmi, kurš tika publicēts laikrakstā "Rīgas Balss"¹. Un mēs šajā jautājumā pieņemām bezprincipu lēmumu.² CK biroja locekļi bb. Bisenieks un Ņikonovs pat neuzskatīja šo raksta vērtējumu par taisnīgu un nobalsoja pret [lēmumu]. Tātad viņi pilnībā atbalstīja Berklava pozīciju šajā jautājumā.

CK birojā apsprieda jautājumu par laikraksta "Rīgas Balss" redakcijas darbu.³ Šī laikraksta sakarā bija daudz runāts, izteikti pamatoti pārmetumi, aizrādījumi un pretenzijas. Un tā vietā, lai nopietni kritizētu šo laikrakstu un tā redaktoru, mēs gandrīz divas stundas to slavinājām. Atsevišķi biroja locekļi tieši norādīja, ka pārējiem jāņem piemērs no šī laikraksta. [..]

LVA, PA-101. f., 22. apr., 15. l., 21. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

¹ Sk. dokumentu nr. 1.

² Sk. dokumentu nr. 4.

³ Sk. 3. piezīmi pie dokumenta nr. 3.

Nr. 8
Fragments no E. Berklava atmiņām “Zināt un neaizmirst”
ar raksta “Saruna no sirds” vērtējumu

1998. gads

[..] centos palielināt latviešu īpatsvaru atbildīgajos posteņos. Zinot, ka visu nosaka partija un ka jebkura lēmuma izpilde ir atkarīga no partijas pirmorganizāciju sastāva, arī es iedomājos, ka mērķi būtu vieglāk sasniegt, ja partijā palīdzētu godīgi, gudri latvieši. Neatradis labāku ceļu, es uzrakstīju rakstu “Saruna no sirds”, kas tika publicēts avīzēs *Rīgas Balss* un *Padomju Jaunatne*. Aicināju labākos, spējīgākos latviešus iestāties partijā, lai varētu sekmīgi cīnīties pret nekārtībām un nelikumībām, jo atbildīgā darbā nedrīkstēja izvirzīt nevienu, kas nebija partijas biedrs. Raksts noderēja par vienu no pierādījumiem nacionālkomunismā, kad apsprieda manu “kaitīgo” darbību. Domāju, ka raksts nāca par vēlu. Kaut ko pozitīvu tas, iespējams, būtu devis agrāk, bet piecdesmito gadu nogalē partiju jau pilnīgi bija pārņēmuši krievi. Tātad īsto brīdi biju nokavējis un rīkojies, apstākļus pietiekami dziļi neapdomājis. Tas bija nespēka, var pat teikt, izmisuma solis. [..]

Berklavs E. Zināt un neaizmirst. – Rīga, 1998. – 192., 193. lpp.

Materiālu publicēšanai sagatavojusi *Irēne Šneidere*